

Marián Čižmár – Peter Zubko – Juraj Macák

Svätý Ondrej Apoštol

Patrón Košickej arcidiecézy

2011

Svätý Ondrej Apoštol

Patrón Košickej arcidiecézy

„Slávnosť sv. Ondreja je silnou výzvou k obnoveniu našej vernosti učeniu Apoštolov a k tomu, aby sme sa stali neúnavnými ohlasovateľmi viery v Krista, ako slovom, tak aj svedectvom vlastných životov. V týchto dnešných časoch je táto výzva urgentnejšia než kedykoľvek predtým a zahŕňa všetkých kresťanov. Vo svete poznačenom silnejúcou vzájomnou závislosťou a solidaritou, aj my sme pozvaní ohlasovať s obnoveným odhodlaním pravdu Evanjelia, ponúknuť Vzkrieseného Pána ako odpoveď na tie najdôležitejšie otázky a duchovné túžby mužov a žien dneška.“¹

Benedikt XVI.

¹ Posolstvo carihradskému patriarchovi Bartolomejovi I. na slávnosť sv. Ondreja apoštola 30.11.2010.
In: <http://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20101130018>

Marián Čižmár – Peter Zubko – Juraj Macák

Svätý Ondrej Apoštol

Patrón Košickej arcidiecézy

2011

Recenzenti:

Doc. Dr. Peter Sedlák
Prof. ThDr. ICDr. PaedDr. František Dluhoš, PhD.

Autori textov:

© Mons. Bernard Bober
© Mons. doc. ThDr. Marián Čižmár, PhD.
© Prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD.
© † Juraj Macák

Autor fotografií:

© Prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD.

Redakčne pripravil:

© Prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD., 2011

Prvé vydanie

Vydal Arcibiskupský úrad v Košiciach
ako účelovú publikáciu k Roku sv. Ondreja

Tlač: Popradská tlačiareň, vydavateľstvo s.r.o. v Poprade

ISBN 978-80-970358-6-0

Obsah

Na úvod (Mons. Bernard Bober)	9
[I.] APOŠTOL SVÄTÝ ONDREJ (ZOSTAVIL MARIÁN ČIŽMÁR)	11
1. Svätý Ondrej (Andrej) – „prvý vyvolený“ apoštol	11
2. Sväté písmo o svätom Ondrejovi, apoštolovi	11
3. Svätý Ondrej na apoštolských cestách	15
4. Mučenícka smrť svätého Ondreja, apoštola	19
5. Kult svätého Ondreja, apoštola	22
6. Manna svätého Ondreja, apoštola	26
Epilóg	28
[II.] KULT SVÄTÉHO ONDREJA NA ÚZEMÍ KOŠICKEJ ARCIDIECÉZY (PETER ZUBKO)	30
Svätoondrejské lokality	32
Svätý Ondrej – patrón Košickej arcidiecézy	42
Osobnosť Andreja Saba, prvého košického biskupa	43
[III.] K ÚCTE SVÄTÉHO ONDREJA, APOŠTOLA, V ZEMPLÍNE († JURAJ MACÁK)	47
[IV.] PRÍLOHY (ZOSTAVILI PETER ZUBKO – MARIÁN ČIŽMÁR)	50
1. Voľba svätého Ondreja za patróna Košickej diecézy	50
2. Katechéza o svätom Ondrejovi od pápeža Benedikta XVI.	52
3. Vyhlásenie Roku svätého Ondreja v Košickej arcidiecéze	55
4. Homília Mons. Bernarda Bobera na sviatok sv. Ondreja	56
5. Pastiersky list k Roku svätého Ondreja na Nedeľu Svätej rodiny	58
6. Homília Mons. Bernarda Bobera na kňazských rekolekciách	60
Bibliografia	63
Obrazová príloha	66

NA ÚVOD (MONS. BERNARD BOBER)

V Božom slove je nevyčerpatelné množstvo duchovného bohatstva, na odkrytie ktorého nestačí nielen jeden ľudský život, ale ani celé dejiny ľudstva. Jednou z biblických pozoruhodností, ktorá môže v mnohom výdatne zásobovať našu duchovnú výživu, je skutočnosť, ktorá je často opomenutá pre svoju nenápadnosť. Ide o spojenie Ježišovho poslanca a dvojíc apoštolov. Toto spojenie nachádzame v istej miere tak pri samotnom povolani apoštolov, kde počúvame o tom, že ich Pán Ježiš povoláva v bratských dvojiciach (Ondrej a Peter, Jakub a Ján), ako a predovšetkým pri ich poslaní do sveta, kde sú vyslaní **po dvoch** (Mk 6,7; Lk 10,1).

Iste tento fakt nie je náhodný a ani bezvýznamný. Dôležité je pýtať sa, čo znamená pre našu dobu, pre našu pastoráciu a pre náš život? Mali by všade vzniknúť biskupstvá s dvoma biskupmi, farnosti s dvoma farármi a podobne? Nemyslím si. Odpoveď, čo to pre nás znamená, môžeme vytušiť aj v uvedení si toho, že okrem sprítomnenia Krista ako hlavy v podobe ordinovaného ministéria (biskup, farár), ktorá je – mimochodom – vždy iba jedna, každá diecéza a každá farnosť má aj svojho patróna (svätca), ktorému je zasvätená miestna cirkev. Som presvedčený, že tento patrón prežívajúci večnú prítomnosť a blízkosť Pána, nie je iba dekoratívnym doplnkom života tej-ktorej miestnej cirkvi, ale spolu s miestnym biskupom, či farárom, tvorí spomínanú biblickú dvojicu pri napĺňaní Kristovho poslanca na tomto území.

Pri mojom menovaní do úradu diecézneho biskupa Košickej arcidiecézy som si uvedomil túto pravdu a vyhlásením Roka sv. Ondreja som ju deklaroval pre celú našu diecézu. Zvlášť pri prežívaní farchy zodpovednosti, ktorá plynie z tohto úradu, som si uvedomil, že my, diecézni biskupi, sa časom postupne meníme, no už viac ako 200 rokov (od vzniku našej diecézy) stojí na čele tejto diecézy *ten druhý z tej biblickej dvojice*, náš nebeský patrón, sv. apoštol Ondrej. Jemu celkom iste za mnohé vďačíme a na neho sa chceme ešte v mnohom spoliehať. Preto som začal svoju arcipastiersku službu s ním – v dvojici.

Som rád, že tento rok je zdrojom oživej úcty k nášmu patrónovi prostredníctvom všetkého, čo sa v ňom deje. Jedným z prejavov tejto úcty je aj táto publikácia Mons. Mariána Čizmára, prof. Petra Zubka a nedávno zosnulého kanonika Juraja Macáka, ktorá nám v základných rysoch sprítomňuje osobnosť a život sv. apoštola Ondreja ako aj genézu úcty k tomuto apoštolovi v dejinách univerzálnej, ako aj našej partikulárnej cirkvi. Nech je pre nás všetkých pomocou, aby sa naše spojenie s týmto svätcom počas tohto roka ešte viac oživilo a prinieslo ovocie, ktoré nám, nepochybne, náš patrón prichystal pre ďalšiu budúcnosť našej cirkvi.

Hartmann Schedel, *Historia septem aetatum mundi*, 1493, f. 106v

[I.] APOŠTOL SVÄTÝ ONDREJ

(ZOSTAVIL MONS. MARIÁN ČIŽMÁR)

1. Svätý Ondrej (Andrej) – „prvý vyvolený“ apoštol

Meno **Ondrej, Andrej** – grécky **Ανδρέας**, Andreas (z gréckeho slova: ανδρεία, Andreia, mužnosť, odvaha, pevnosť), podobne ako ostatné grécke mená boli časté aj medzi židovským obyvateľstvom v prvom storočí pred i po Kristovi.

Grécka pravoslávna Cirkev ho uctieva ako svojho apoštola, pričom ho nazýva **protoklétos**, to znamená **prvý povolany**. Tento názov však nie je veľmi presný, lebo súčasne s apoštolom Ondrejom sa stal Kristovým učeníkom aj apoštol Ján (porov. *Jn* 1,35n).² No viacerí exegeti sú tej mienky, že i napriek tomu, že Ondreja Ježiš povolal spolu s jeho bratom Šimonom, a hoci meno Šimona-Petra v zoznamoch apoštolov, ktoré uvádzajú knihy Svätého Písma, predchádza meno Ondreja, v skutočnosti prv, než by bol Šimon spoznal Ježiša Krista, Ondreja si Ježiš už predtým našiel a vyvolil. A to je dôvod, pre ktorý si právom zasluhuje pomenovanie, ktoré dostal od Grékov: **protoklétos** alebo **prvý vyvolený**.³

2. Sväté písmo o svätom Ondrejovi, apoštolovi

Svätý apoštol Ondrej bol bratom apoštola Šimona-Petra. Evanjeliové zoznamy ho uvádzajú vždy v prvej štvorici, a to na druhom (*Mt* 10,2-4; *Lk* 6,14-16) alebo na štvrtom mieste (*Mk* 3,16-19).

Podobne ako jeho brat Šimon, aj Ondrej pochádzal z mestečka Betsaidy na severovýchodnom brehu Genezaretského jazera. Neskôr však býval spolu s bratom i otcom Jonášom (Jánom?) v neďalekom Kafarnaume, kde sa živili rybnárstvom. Rybárčili spoločne a s ďalšou apoštolskou dvojicou – s Jakubom a Jánom, Zebedejovými synmi.

Ondrej mal priateľa, ktorý sa volal Ján. Okrem toho, že spolu pracovali v jednom povolaní ako rybári, prechovávali tie isté sympatie k Jánovi Krstiteľovi, ba dokonca boli aj jeho učeníkmi. Keď na sklonku svojho dlhého života apoštol Ján napísal knihu **Evanjelia**, podáva v ňom správu aj o tom, ako aj so svojím priateľom Ondrejom prešli od Jána Krstiteľa za apoštolov Ježiša z Nazareta: *V nasledujúci deň Ján zasa šiel s dvoma zo svojich učeníkov. Keď videl Ježiša ísť okolo, povedal: „Hľa, Boží Baránok.“ Tí dvaja učeníci počuli, čo hovorí, a išli za Ježišom. Ježiš sa obrátil a keď videl, že idú za ním, opýtal sa ich: „Čo hľadáte?“ Oni mu povedali: „Rabbi – čo v preklade znamená: Učiteľ –, kde bývaš?“ Odpovedal im: „Poďte a uvidíte!“ Šli teda, videli, kde býva, a zostali v ten deň u neho. Boli asi štyri hodiny popoludní (*Jn* 1, 35-39).* Nešlo tu len o snahu zistiť miesto, kde Ježiš býva. Ani Kristus nemal v úmysle týmto dvom Jánovým učeníkom iba ukázať miesto svojho prebývania. Išlo tu o osobné stretnutie.

² http://www.tititudorancea.com/z/saint_andrew.htm&rurl.

³ ARRIGHINI, A.: *Dvanásti*. Trnava : SSV, 1950, s. 124-125.

Sv. Augustín († 430) to komentuje: „Ó, blažený deň, ešte blaženejšia noc! Ktože by mohol zopakovať to, čo vtedy povedal Ježiš a čo Ondrej počul?“⁴

Ondrej si nenechal tajomstvo stretnutia s Ježišom a radosť z nájdenia vzácného pokladu len pre seba. So svojou radosťou sa podelil so svojim bratom Šimonom a zaiste aj s ostatnými členmi rodiny a priateľov. Jeden z autorov jeho životopisu túto udalosť komentuje takto: „Ondrej, hneď po onej blaženej noci, ktorú strávil s Mesiášom, za rána ešte, chvejúci sa nadšením, beží do Kafarnauma, lebo rozplesaná duša chce sa vyvraviť. Rozpráva manželke, rozpráva deťom, rozpráva príbuzným a priateľom, čo videl a počul od Mesiáša, a tak veľmi ľahko získal si aj ich srdcia. Preto i cirkevní Otcovia v mnohých svojich chválorečiach hovoria o ňom, že povolával iných skôr, než sám bol povolovaný (Esichio: *Oratio de S. Andrea*), a že si počínal tak ako majster ešte skôr, než sám mohol sa nazývať učeníkom: *Veritatis iam praedicator efficitur, cujus adhuc vix erat auditor (Stal sa hlásateľom pravdy ten, ktorý bol ešte len poslucháčom).*“⁵

To, čo prežíval, čo cítil, ťažko dokázal v plnosti vyjaviť. Preto uznal, že najlepšie bude, ak svojho brata zoznámí s tým, o ktorom bol presvedčený, že je Mesiáš. Dozvedáme sa o tom z Jánovho evanjelia: *Jeden z tých dvoch, čo to počuli od Jána a nasledovali Ježiša, bol Ondrej, brat Šimona Petra. On hneď vyhladal svojho brata Šimona a povedal mu: „Našli sme Mesiáša,“ čo v preklade znamená Kristus. A priviedol ho k Ježišovi. Ježiš sa naňho zahľadel a povedal: „Ty si Šimon, syn Jánov, ale budeš sa volať Kéfas,“ čo v preklade znamená Peter (Jn 1,35-42).*

O tomto skutku Ondreja čítame aj túto charakteristiku: „*Toto, hľa, je prvý úlovok, ktorý Ondrej priniesol Ježišovi. A čím vyššie vystúpi Peter, tým viac treba oslavovať Ondreja, ktorý sa týmto stal – ako to povedal už patriarcha Esichio – ‘kniežatom kniežat apoštolských’, prvým stĺpom a prvým základom Cirkvi, i keď Peter dostáva sa nad neho hodnosťou: Andreas prima Ecclesiae columna, ante Petrum petra, fundamentum fundamenti (Ondrej bol stĺpom Cirkvi, pred Petrom petra-skala, základ základu).*“⁶

Daniel Rops († 1965) túto udalosť komentuje takto: „Evanjelium dodáva iba tolko, že išli do jeho príbytku a zostali ten deň u neho. Z ďalších častí evanjelií však vieme, že Ježišov božský pohľad si ich celkom získal. Nielen Jána a Ondreja, ale aj Šimona, Filipa, Natanaela, Samaritánku a hriešnu Magdalénu. „Boh zlietne na dušu ako orol na vtáka,“ budú vysvetľovať neskorší španielski mystici... V týchto stretnutiach s prvými učeníkmi sa nám odhaľuje jeho (Ježišova) božská stránka.“⁷

Ale konečné povolanie za apoštolov sa odohralo neskôr pri Genezaretskom jazere, ktoré nazývali aj Galilejským morom. Spomínajú ho prví traja evanjelisti. Matúš, evanjelista, podáva túto správu: *Keď raz kráčal (Ježiš) popri Galilejskom mori, videl dvoch bratov, Šimona, ktorý sa volá Peter, a jeho brata Ondreja, ako spúšťajú sieť do mora; boli totiž rybármi (Jn 4,18).*

Evanjelista Matúš o bratoch Šimonovi a Ondrejovi konštatuje, že boli

⁴ S. AUGUSTÍN: *Homília in Evang. Joan*. In: ARRIGHINI, A.: *Dvanásti*, s. 121.

⁵ S. PETRUS DAMIANI: *Oratio de S. Andrea*. In: ARRIGHINI, A.: *Dvanásti*, s. 122, 559.

⁶ ARRIGHINI, A.: *Dvanásti*, s. 123, 559.

⁷ ROPS, D.: *Ježiš vo svojej dobe*. Dobrá kniha, Trnava 1991, s. 129.

rybármi. Bola to ťažká, ale aj nebezpečná práca. Z biblického rozprávania dá sa usúdiť, že títo dvaja bratia patrili azda aj do nejakého rybárskeho družstva, v ktorom boli viacerí rybári. Boli navyknutí na namáhavú prácu, a tak mali dobré predpoklady k tomu, aby boli spoločníkmi a žiakmi Ježiša z Nazareta. „*Je isté, že námahy, odriekania a nebezpečenstvá života, stráveného väčšinou na vlnách jazera Galilejského, vystaveného prudkým búrkam, a všetky dlhé nočné bdenia boli zaiste najvhodnejšími prostriedkami na rozvinutie sily a stálosti. Sú to prirodzené vlastnosti, s ktorými sa stretávame v povahe sv. Ondreja, hodnoty, ktoré z neho urobili muža naozaj smelého, ako to už naznačuje aj jeho samotné meno v gréckom jazyku.*“⁸

Druhým, nie menej dôležitým momentom v živote Ondreja, ktorý v značnej miere vplýval na formovanie jeho charakteru, bol fakt, že bol učeníkom proroka Jána Krstiteľa. Je logické, že niečo z ducha tohto „*Eliáša*“ sa prenieslo aj na Ondreja. Asketický spôsob života preto nebol cudzí ani jeho žiakom. Ján by zaiste nestrpel medzi svojimi žiakmi „*mäkkýše*“, ľudí odetých do jemného plátna, ktorí obľubujú a vyhľadávajú iba príjemné stránky života a utekajú pred tvrdými požiadavkami Božieho zákona. Že tvrdý pôst bol súčasťou života Jánových učeníkov, to môžeme dedukovať aj napr. z otázky, ktorú formou výčitky položili niektorí iní Jánovi učenici Ježišovi konštatujúc, že oni i učenici farizejov sa často – a dodajme že i tvrdo – postia (porov. Mt 9,14-15).

Vychádzajúc z týchto skutočností môžeme povedať, že Ondrej mal kvalitnú základnú duchovnú prípravu v Jánovej škole. Preto neskôr mohol spĺňať nároky, ktoré na službu apoštola kládol Ježiš z Nazareta. A tiež to isté možno povedať aj o jeho ľudských kvalitách v zameraní na vytrvalosť v práci a na schopnosť adaptácie aj v tých najzložitejších a nebezpečných podmienkach a životných situáciách, čo neskôr aj dokázal ako Ježišov apoštol.

Ježiš ich vyzval, aby ho nasledovali: *I povedal im: „Poďte za mnou a urobím z vás rybárov ľudí.“ Oni hneď zanechali siete a išli za ním (Mt 4,19-20).* Zanechali nielen siete, lode, veslá, ale aj svoje domovy, svoje rodiny, všetko. Inokedy im Ježiš povedal: *Ak niekto prichádza ku mne a nemá v nenávisti svojho otca, matku, ženu, deti, bratov, sestry, ba aj svoj život, nemôže byť mojím učeníkom... Tak ani jeden z vás, ak sa nezriekne všetkého čo má, nemôže byť mojím učeníkom (Lk 14,26.33).*

Aj Ondrej mal normálne rodinné zázemie, istý spôbo života, ako to bolo bežne zvykom u Židov. **Sv. Ambróz** († 397) a aj iní cirkevní otcovia konštatujú, že manželkou rybára Ondreja bola druhá sestra manželky Šimona, jeho brata.⁹ Ježiš mu musel naozaj veľmi učarovať, že bol ochotný opustiť všetko a ísť za ním. Jeho brat Šimon-Peter aj v jeho mene povedal Ježišovi: *Pozri, my sme opustili všetko, a išli sme za tebou. Čo z toho teda budeme mať? – Ježiš mu povedal: „Veru, hovorím vám: Pri obnovení sveta, keď Syn človeka zasadne na trón svojej slávy, aj vy, čo ste išli za mnou, zasadnete na dvanásť trónov a budete súdiť dvanásť kmeňov Izraela. A každý, kto pre moje meno opustí domy alebo bratov a sestry alebo otca a matku alebo deti alebo polia, dostane stonásobne viac a bude dedičom večného života“ (Mt 19,27-29).*

⁸ ARRIGHINI, A.: *Dvanásti*, s. 114.

⁹ ARRIGHINI, A.: *Dvanásti*, s. 558.